

WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)
z dnia 15 lipca 2004 r. *

W sprawie C-213/03

mającej za przedmiot skierowany do Trybunału, na podstawie art. 234 WE, przez Cour de cassation (Francja) wniosek o wydanie, w ramach sporu zawisłego przed tym sądem pomiędzy

Syndicat professionnel coordination des pêcheurs de l'étang de Berre et de la région

a

Électricité de France (EDF),

orzeczenia w trybie prejudycjalnym w przedmiocie wykładni art. 6 ust. 3 Protokołu dotyczącego ochrony Morza Śródziemnego przed zanieczyszczeniem ze źródeł lądowych, podpisanego w Atenach w dniu 17 maja 1980 r., zatwierdzonego decyzją Rady 83/101/EWG z dnia 28 lutego 1983 r. (Dz.U. L 67, str. 1), jak również art. 6 ust. 1 tegoż Protokołu, ze zmianami przyjętymi podczas konferencji pełnomocników, która odbyła się w Syrakuzach w dniach 7 i 8 marca 1996 r., zatwierdzonymi decyzją Rady 1999/801/WE z dnia 22 października 1999 r. (Dz.U. L 322, str. 18),

* Język postępowania: francuski.

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: C. W. A. Timmermans, prezes izby, C. Gulmann, J.-P. Puissochet,
J. N. Cunha Rodrigues i R. Schintgen (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
sekretarz: M. Múgica Arzamendi, główny administrator,

rozważywszy uwagi na piśmie przedłożone:

- w imieniu Syndicat professionnel coordination des pêcheurs de l'étang de Berre et de la région przez adwokata W. Viscardini,
- w imieniu Électricité de France przez adwokatów: O. Coutarda oraz M. Mayera,
- w imieniu rządu francuskiego przez G. de Bergues'a oraz E. Puisaisa, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez G. Valera Jordanę oraz B. Stromsky'ego, działających w charakterze pełnomocników,

uwzględniając sprawozdanie na rozprawę,

po wysłuchaniu uwag ustnych Syndicat professionnel coordination des pêcheurs de l'étang de Berre et de la région, Électricité de France, rządu francuskiego oraz Komisji na rozprawie w dniu 10 marca 2004 r.,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Postanowieniem z dnia 6 maja 2003 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 19 maja 2003 r., Cour de cassation (Francja) przedstawił, na podstawie art. 234 WE, dwa pytania prejudycjalne w przedmiocie wykładni art. 6 ust. 3 Protokołu dotyczącego ochrony Morza Śródziemnego przed zanieczyszczeniem ze źródeł lądowych, podpisanego w Atenach w dniu 17 maja 1980 r., zatwierdzonego decyzją Rady 83/101/EWG z dnia 28 lutego 1983 r. (Dz.U. L 67, str. 1, zwanego dalej „Protokołem”), jak również art. 6 ust. 1 tegoż Protokołu, ze zmianami przyjętymi podczas konferencji pełnomocników, która odbyła się w Syrakuzach w dniach 7 i 8 marca 1996 r., zatwierdzonymi decyzją Rady 1999/801/WE z dnia 22 października 1999 r. (Dz.U. L 322, str. 18, zwanego dalej „zrewidowanym Protokołem”).

- 2 Pytania te powstały w ramach sporu zawisłego pomiędzy Syndicat professionnel coordination des pêcheurs de l'étang de Berre et de la région (zwanego dalej „związkiem zawodowym rybaków”) a Électricité de France (zwaną dalej „EDF”) w przedmiocie zrzutów dokonywanych przez elektrownię wodną Saint-Chamas (Francja) do stawu Berre.

Ramy prawne

- 3 Konwencja o ochronie Morza Śródziemnego przed zanieczyszczeniem, podpisana w Barcelonie w dniu 16 lutego 1976 r. (Dz.U. 1977, L 240, str. 3, zwana dalej „Konwencją”) została zawarta w imieniu Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej decyzją Rady 77/585/EWG z dnia 25 lipca 1977 r. (Dz.U. L 240, str. 1).

- 4 Artykuł 2 lit. a) Konwencji definiuje pojęcie „zanieczyszczenia” w następujący sposób:

„[...] wprowadzenie przez człowieka do środowiska morskiego, zarówno w sposób bezpośredni jak i pośredni, substancji lub energii wywołujących szkodliwe skutki dla żywych zasobów, niebezpieczeństwo dla ludzkiego zdrowia, stanowiących przeszkodę dla użytkowania morza, w tym rybołówstwa, pogorszenie jakości użytkowej wody morskiej oraz zmniejszenie walorów rekreacyjnych”.

- 5 Na podstawie art. 4 ust. 1 Konwencji:

„Umawiające się Strony indywidualnie bądź wspólnie podejmują wszelkie właściwe środki zgodnie z postanowieniami niniejszej konwencji i tych obowiązujących protokołów, których są stronami, w celu zapobiegania, zmniejszania i zwalczania

zanieczyszczenia obszaru Morza Śródziemnego oraz ochrony i wzmocnienia jego morskiego środowiska”.

6 Artykuł 8 Konwencji stanowi:

„Umawiające się Strony podejmują wszelkie stosowne środki mające na celu zapobieganie, zmniejszanie oraz zwalczanie zanieczyszczeń obszaru Morza Śródziemnego pochodzących z rzek, instalacji brzegowych bądź wylotów kanałów, lub też jakichkolwiek innych źródeł położonych na lądzie stałym w granicach ich terytoriów”.

7 Podobnie, art. 1 Protokołu stanowi:

„Umawiające się Strony niniejszego Protokołu [...] podejmują wszelkie stosowne środki w celu zapobiegania, ograniczania, zwalczania i kontroli zanieczyszczenia obszaru Morza Śródziemnego w wyniku zrzutów z rzek, zakładów położonych na wybrzeżach lub ujść kanałów, lub zanieczyszczeń z innych źródeł lądowych na ich terytoriach”.

8 Na mocy art. 3 lit. c) Protokołu:

„Obszarem, do którego stosuje się niniejszy protokół (zwanym dalej „obszarem Protokołu”) są:

[...]

c) mokradła słonowodne połączone z morzem”.

9 Artykuł 4 ust. 1 lit. a) przewiduje, że Protokół stosuje się „do zrzutów zanieczyszczeń docierających do obszaru Protokołu ze źródeł lądowych na terytoriach Stron, w szczególności:

— bezpośrednio, z wylotów kanałów zrzutu do morza lub poprzez zrzut na wybrzeżach,

— pośrednio, poprzez rzeki, kanały lub inne ciekі wodne, w tym podziemne ciekі wodne lub poprzez wyloty kanałów ściekowych”.

10 Na podstawie art. 6 ust. 1 i 3 Protokołu:

„1. Strony ściśle ograniczają zanieczyszczenie ze źródeł lądowych w obszarze Protokołu, spowodowane przez substancje lub źródła wymienione w załączniku II do niniejszego Protokołu.

[...]

3. Zrzuty ściśle podlegają zezwoleniom wydawanym przez właściwe władze, z należytyim uwzględnieniem postanowień załącznika III do niniejszego Protokołu [...]”.

- 11 Na podstawie art. 7 ust. 1 lit. e) Protokołu:

„Strony stopniowo opracują i przyjmą, we współpracy z właściwymi organizacjami międzynarodowymi, wspólne wytyczne oraz, w razie potrzeby, normy lub kryteria dotyczące w szczególności:

[...]

- e) szczególnych wymagań dotyczących ilości zrzutów, stężenia w ściekach oraz metody zrzutów substancji wymienionych w załącznikach I i II”.

- 12 Z punktów 11 i 13 sekcji A załącznika II Protokołu wynika, że system przewidziany w art. 6 Protokołu obejmuje „[s]ubstancje, które, bezpośrednio lub pośrednio, mają niekorzystny wpływ na zawartość tlenu w środowisku morskim, w szczególności mogące powodować eutrofizację” i „[s]ubstancje, które choć nie mają właściwości toksycznych, mogą stać się szkodliwe w środowisku morskim lub mogą zakłócić zgodne z prawem użytkowanie morza z uwagi na ilości, w jakich są zrzucane”.

- 13 Sekcja B załącznika II stanowi:

„Kontrola i ścisłe ograniczenie zrzutów substancji określonych w sekcji A powyżej powinna być realizowana zgodnie z załącznikiem III”.

- 14 Załącznik III Protokołu wymienia czynniki, które należy wziąć pod uwagę „w celu wydania zezwolenia na dokonanie zrzutu odpadów zawierających substancje określone w załączniku II [...]”. Zatem państwa — strony Konwencji muszą uwzględnić „[c]echy i skład odpadów”, „[c]echy składowych [składowe] odpadów w odniesieniu do ich szkodliwości”, „[c]echy miejsca zrzutu i środowiska morskiego przyjmującego zrzut”, „[d]ostępność technologii odpadowych” i wreszcie „[p]otencjalnie szkodliwy wpływ na ekosystemy morskie i wykorzystanie wody morskiej”.
- 15 Na podstawie art. 3 lit. d) zrewidowanego Protokołu, który odpowiada art. 3 lit. c) Protokołu, obszar stosowania zrewidowanego Protokołu obejmuje:

„[...]”

- d) wody słone, przybrzeżne wody słone, w tym stawy i przybrzeżne laguny oraz wody podziemne połączone z Morzem Śródziemnym”.

- 16 Artykuł 6 ust. 1 zrewidowanego Protokołu stanowi:

„Zrzuty ze źródeł punktowych w obszarze Protokołu oraz zrzuty do wody lub emisje do atmosfery, które sięgają i mogą wpływać na obszar śródziemnomorski, w sposób określony w art. 3 lit. a), c) i d) niniejszego Protokołu, podlegają ściśle zezwoleniu lub reglamentacji ze strony właściwych władz Stron, z należyтым uwzględnieniem postanowień niniejszego Protokołu oraz jego załącznika II, jak również stosownych decyzji i zaleceń będących wynikiem spotkań Umawiających się Stron”.

- 17 Załącznik I C zrewidowanego Protokołu wymienia „kategorie substancji i źródła zanieczyszczeń”, które „będą służyły jako punkt wyjścia dla opracowania planów działania, programów i przepisów”. W szczególności pkt 17 wymienia „substancje nietoksyczne, które mają niekorzystny wpływ na zawartość tlenu w środowisku morskim”.
- 18 Zrewidowany Protokół uchyla dawny załącznik II i zmienia numerację dawnego załącznika III, zmieniając go w „załącznik II”.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

- 19 Położony we Francji staw Berre, o powierzchni 15 000 hektarów, jest stawem ze słoną wodą połączonym bezpośrednio z Morzem Śródziemnym.
- 20 Związek zawodowy rybaków wielokrotnie zgłaszał do EDF skargi w sprawie degradacji środowiska wodnego stawu Berre spowodowanej głównie wprowadzaniem słodkiej wody z rzeki Durance poprzez nienaturalne jej zrzucanie do tego stawu przy każdym uruchamianiu turbin elektrowni wodnej Saint-Chamas.
- 21 W dniu 1 września 1999 r. związek zawodowy rybaków, powołując się na działanie EDF sprzeczne z prawem, wystąpił przeciwko niej do tribunal de grande instance de Marseille (sąd okręgowy w Marsylii, Francja) z wnioskiem o wydanie w trybie zarządzenia tymczasowego nakazu zamknięcia elektrowni wodnej Saint-Chamas pod rygorem kary grzywny. Związek zawodowy rybaków podnosił w szczególności, że EDF dokonywała zrzutów z tej elektrowni bez uprzedniego zezwolenia przewidzianego na mocy art. 6 ust. 3 Protokołu.

- 22 Postanowieniem z dnia 25 października 1999 r. sędzia rozpatrujący wniosek o wydanie zarządzenia tymczasowego w pierwszej instancji oddalił wniosek o wydanie tego zarządzenia. Przyznając istnienie zakłóceń spowodowanych działaniem turbin elektrowni wodnej, sąd uznał:

„Co się tyczy stosowania prawa wspólnotowego, w szczególności Konwencji z Barcelony i Protokołu z Aten, [...] zagadnienie ich bezpośredniego skutku wobec jednostek podnosi kwestie, które nie należą do właściwości sądu orzekającego w sprawie.

W związku z tym, że pytanie, czy eksploatacja przez EDF elektrowni wodnej Saint-Chamas stanowi oczywiście niedozwolone zakłócenia, czyli działanie sprzeczne z prawem w ogólnym rozumieniu orzecznictwa, podnosi zbyt ważne kwestie, aby sąd rozpatrujący wniosek o wydanie zarządzenia tymczasowego mógł wkroczyć i położyć kres trzydziestoletniej eksploatacji; decyzja taka byłaby zresztą zbyt poważna i pociągałaby za sobą wyjątkowo poważne konsekwencje w zakresie, między innymi, produkcji i bezpieczeństwa energetycznego regionu [...]”.

- 23 Związek zawodowy rybaków złożył apelację od tego orzeczenia do cour d'appel d'Aix-en-Provence (sądu apelacyjnego w Aix-en-Provence, Francja), który oddalił ją wyrokiem z dnia 21 września 2000 r. Sąd apelacyjny uznał w szczególności, „że poszczególne przepisy [Protokołu] są współzależne” i że art. 6 ust. 3 „nie może być czytany w oderwaniu od kontekstu, w ten sposób, że tak długo jak państwo francuskie nie określi wiążących kryteriów technicznych, EDF nie może ważnie i skutecznie złożyć wniosku o zezwolenie na zrzuty na podstawie tego Protokołu, ponieważ niemożliwe byłoby udzielenie odpowiedzi”.

- 24 Związek zawodowy rybaków złożył skargę kasacyjną od tego wyroku, powołując się w szczególności na naruszenie przez EDF art. 6 ust. 3 Protokołu, którego zastosowanie zostało — jego zdaniem — niesłusznie wykluczone przez sąd apelacyjny.

- 25 W tych okolicznościach Cour de cassation postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi dwoma pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy należy uznać, że art. 6 ust. 3 Protokołu [...], obecnie art. 6 ust. 1 w brzmieniu zrewidowanego Protokołu, wywiera bezpośredni skutek, w związku z czym każda zainteresowana osoba może się na niego powołać przed sądem krajowym na poparcie żądania zaprzestania zrzutów wody, na które nie otrzymano zezwolenia zgodnie z procedurą i kryteriami, które przepis ten przewiduje?
- 2) Czy postanowienie to należy interpretować w ten sposób, że zakazuje ono komukolwiek odprowadzania do stawu ze słoną wodą połączonego z Morzem Śródziemnym substancji, które choć nie są toksyczne, mają niekorzystny wpływ na zawartość tlenu w środowisku morskim, bez zezwolenia wydanego przez właściwe władze Państwa Członkowskiego, biorąc pod uwagę powołane przepisy Protokołu i jego załącznika III C (obecnie załącznik II)?”.

W przedmiocie znaczenia zrewidowanego Protokołu dla rozstrzygnięcia sporu przed sądem krajowym

- 26 EDF i rząd francuski są zdania, że należy jedynie interpretować przepisy Protokołu, gdyż postanowienia zrewidowanego Protokołu dotychczas nie weszły w życie.
- 27 W tym względzie z utrwalonego orzecznictwa wynika, że postępowanie w trybie art. 234 WE stanowi narzędzie współpracy pomiędzy Trybunałem a sądami krajowymi (zob. w szczególności wyrok z dnia 16 lipca 1992 r. w sprawie C-343/90 Lourenço Dias, Rec. str. I-4673, pkt 14, oraz wyrok z dnia 18 marca 2004 r. w sprawie C-314/01 Siemens i ARGE Telekom, Rec. str. I-2549, pkt 33 i powołane orzecznictwo).

- 28 W ramach tej współpracy rozpatrujący spór sąd krajowy, który jako jedyny posiada bezpośrednią wiedzę o stanie faktycznym w postępowaniu głównym i który będzie musiał orzekać co do istoty sprawy, może najlepiej — z uwzględnieniem szczególnych okoliczności sprawy — ocenić zarówno konieczność uzyskania orzeczenia prejudycjalnego dla wydania swojego wyroku, jak i znaczenie pytań, które przedstawia Trybunałowi (zob. w szczególności ww. wyrok w sprawie Lourenço Dias, pkt 15 wyrok z dnia 22 stycznia 2002 r. w sprawie C-390/99 Canal Satélite Digital, Rec. str. I-607, pkt 18, oraz ww. wyrok w sprawie Siemens i ARGE Telekom, pkt 34).
- 29 W niniejszej sprawie nie jest wcale oczywiste, że wykładnia art. 6 ust. 1 zrewidowanego Protokołu byłaby nieużyteczna dla rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym. Jak słusznie zauważyła Komisja, nie można w gruncie rzeczy wykluczyć, że — zakładając, że wyrok sądu apelacyjnego w Aix-en-Provence zostanie uchylony przez Cour de cassation — zrewidowany Protokół wejdzie w życie w momencie, gdy trzeba będzie ponownie orzekać co do istoty sprawy w postępowaniu głównym.
- 30 Należy zatem, w celu udzielenia odpowiedzi na pytania prejudycjalne, wziąć pod rozwagę również zrewidowany Protokół.

W przedmiocie bezpośredniego skutku art. 6 ust. 3 Protokołu i art. 6 ust. 1 zrewidowanego Protokołu

Uwagi stron

- 31 EDF podnosi, że współzależność poszczególnych postanowień Protokołu uniemożliwia uznanie bezpośredniego skutku art. 6 ust. 3, nawet jeśli przepis ten zawiera jasne i precyzyjne normy.

- 32 I tak, art. 6 ust. 1 ustanawia cel „ścisłego ograniczenia” zanieczyszczenia przez substancje lub źródła wymienione w załączniku II (w tym substancje mające niekorzystny wpływ na zawartość tlenu). Zgodnie z ust. 2 tego artykułu strony powinny w tym celu wprowadzić „wspólnie lub indywidualnie”, w zależności od przypadku, „właściwe programy i przepisy”. Wreszcie ust. 3 nakłada w zakresie dokonywania zrzutów obowiązek uzyskania „zezwolenia uwzględniającego różne czynniki określone w załączniku III”. Obowiązek „uwzględniania” ma bardzo nieostry charakter, który mógłby prowadzić, w przypadku braku szczegółowych uregulowań, do występowania o zezwolenie na każdy zrzut na tej jedynie podstawie, że dotyczy substancji wymienionej w załączniku II Protokołu. Taki wymóg byłby jednak zupełnie nieproporcjonalny wobec celu Protokołu.
- 33 EDF przywołuje również art. 7 ust. 1 Protokołu, dotyczący „wspólnych norm lub kryteriów”, których opracowanie miało mieć miejsce przed wprowadzeniem systemu zezwoleń. Jednak w odniesieniu do spornych zrzutów te normy i kryteria nie zostały jeszcze określone.
- 34 Ponadto, jak twierdzi, ponieważ Wspólnota jest stroną Konwencji i Protokołu, normy wydane dla ich stosowania powinny, co do zasady, stanowić część porządku wspólnotowego. Do dziś nie została jednak wydana żadna dyrektywa dotycząca zrzutów wody słodkiej i mułu do stawu ze słoną wodą.
- 35 Ze swojej strony związek zawodowy rybaków, rząd francuski i Komisja bronią tezy o bezpośrednim skutku art. 6 ust. 3 Protokołu, opierając się na orzecznictwie Trybunału (zob. w szczególności wyrok z dnia 30 września 1987 r. w sprawie 12/86 Demirel, Rec. str. 3719, pkt 14).

- 36 Ich zdaniem zarówno brzmienie, jak i cel oraz charakter art. 6 ust. 3 Protokołu wskazują, że w sposób jasny, precyzyjny i bezwarunkowy uzależnia on zrzuty substancji, o których mowa w załączniku II Protokołu, od uzyskania uprzedniego zezwolenia, wydawanego przez władze krajowe właściwe w zakresie zrzutów. Realizacja i skutki ścisłego zakazu dokonywania zrzutów w przypadku braku takiego zezwolenia nie mogą być uzależnione od żadnego zastrzeżenia ani od przepisów wydanych w późniejszym okresie. Ponadto załącznik III Protokołu, do którego odsyła art. 6 ust. 3, uszczegóławia czynniki, jakie muszą być brane pod uwagę w celu wydania zezwolenia.
- 37 Według Komisji brak przepisów, programów i wytycznych przyjętych wspólnie nie paraliżuje wdrażania Protokołu ani nie utrudnia wydawania zezwoleń na zrzuty, lecz zwiększa zakres uznania Państw Członkowskich przy wydawaniu takich zezwoleń, a realizacja tego uprawnienia podlega kontroli sądowej.
- 38 Związek zawodowy rybaków i Komisja dodają, że brzmienie art. 6 wynikające ze zrewidowanego Protokołu oraz z innych zmian wprowadzonych do załączników nie zmienia powyższej oceny.

Ocena Trybunału

- 39 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału postanowienie umowy zawartej przez Wspólnotę z państwami trzecimi należy uznać za bezpośrednio stosowalne, jeśli z brzmienia oraz celu i charakteru umowy wynika, że zawiera ono jasny i precyzyjny obowiązek, którego wykonanie i skutki nie są uzależnione od wydania

jakiegokolwiek późniejszego aktu (zob. w szczególności powołany wyżej wyrok w sprawie Demirel, pkt 14, oraz wyrok z dnia 8 maja 2003 r. w sprawie C-171/01 Wählergruppe Gemeinsam, Rec. str. I-4301, pkt 54).

40 Aby ustalić, czy art. 6 ust. 3 Protokołu odpowiada tym kryteriom, należy najpierw dokonać analizy jego treści.

41 W tym względzie należy stwierdzić, że przepis ten w sposób jasny, precyzyjny i bezwarunkowy nakłada na Państwa Członkowskie obowiązek uzależnienia zrzutów substancji wymienionych w załączniku II tegoż Protokołu od wydania przez właściwe władze krajowe zezwolenia, należycie uwzględniającego postanowienia załącznika III.

42 Jak słusznie podkreśla Komisja, okoliczność, że władze krajowe dysponują przy wydawaniu zezwoleń pewnym zakresem uznania co do kryteriów wymienionych w załączniku III, w żadnym razie nie umniejsza jasności, precyzyjności oraz bezwarunkowego charakteru wynikającego z art. 6 ust. 3 Protokołu zakazu dokonywania zrzutów bez uprzedniego zezwolenia.

43 Cel i charakter protokołu potwierdzają powyższy wniosek.

44 W istocie, z art. 1 i 4 Protokołu wynika, że ma on na celu zapobieganie, ograniczanie, zwalczanie i kontrolę zanieczyszczenia obszaru Morza Śródziemnego w wyniku zrzutów z rzek, zakładów położonych na wybrzeżach lub ujść kanałów, lub zanieczyszczeń z innych źródeł lądowych na ich terytoriach. W tym celu, powtarzając zobowiązania podjęte na mocy art. 4 i 8 Konwencji, art. 1 Protokołu nakłada na umawiające się strony obowiązek podjęcia „wszelkich stosownych środków”.

45 Wprowadzając uregulowanie przewidujące wymóg uprzedniego uzyskania ze strony właściwych władz krajowych zezwolenia na zrzuty substancji określonych w załączniku II, art. 6 ust. 3 Protokołu przyczynia się do kontrolowania przez Państwa Członkowskie zanieczyszczenia obszaru stosowania Protokołu ze źródeł lądowych. Uznanie bezpośredniego skutku spornego postanowienia może tylko przysłużyć się przytoczonemu powyżej celowi Protokołu i odpowiada charakterowi instrumentu, zmierzającego, w szczególności, do zapobiegania zanieczyszczeniom wynikającym z beczynności władz publicznych.

46 Powyższe rozważania pozostają ważne dla wykładni art. 6 ust. 1 zrewidowanego Protokołu. Odesłanie do „stosownych decyzji i zaleceń będących wynikiem spotkań Umawiających się Stron”, które właściwe władze krajowe powinny brać pod uwagę, nie podważa jasności, precyzyjności i bezwarunkowego charakteru zakazu zrzutów bez zezwolenia. Ponadto zmiany zatwierdzone decyzją 1999/801 nie zmieniły przedmiotu ani charakteru Protokołu.

47 Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć w ten sposób, że zarówno art. 6 ust. 3 Protokołu, jak i art. 6 ust. 1 zrewidowanego

Protokołu, po jego wejściu w życie, wywierają bezpośredni skutek, w związku z czym każda zainteresowana osoba może się na nie powołać przed sądem krajowym.

W przedmiocie zakresu stosowania art. 6 ust. 3 Protokołu oraz art. 6 ust. 1 zrewidowanego Protokołu

- 48 Jak słusznie zauważyli związek zawodowy rybaków, rząd francuski oraz Komisja, załącznik III, o którym mowa w art. 6 ust. 3 Protokołu, wymieniający czynniki, które należy uwzględnić w celu wydania zezwolenia na dokonanie zrzutu odpadów, sam odwołuje się do załącznika II, który określa substancje zawarte w tych odpadach. Wśród nich wymienia się w punkcie 11 „substancje, które, bezpośrednio lub pośrednio, mają niekorzystny wpływ na zawartość tlenu w środowisku morskim, w szczególności mogące powodować eutrofizację” oraz, w punkcie 13, „substancje, które choć nie mają właściwości toksycznych, mogą stać się szkodliwe w środowisku morskim lub mogą zakłócić zgodne z prawem użytkowanie morza z uwagi na ilości, w jakich są zrzucane”.
- 49 Należy stwierdzić, że punkty 11 i 13 nie uzależniają wymogu uprzedniego uzyskania zezwolenia na zrzut substancji od ich toksyczności.
- 50 Taki sam wniosek nasuwa się odnośnie do zakresu stosowania art. 6 ust. 1 zrewidowanego Protokołu.

51 Na mocy tego przepisu całość „zrzutów ze źródeł punktowych w obszarze Protokołu [który obejmuje, na podstawie art. 3 lit d) zrewidowanego Protokołu mokradła słonowodne połączone z Morzem Śródziemnym] oraz zrzuty do wody lub emisje do atmosfery, które sięgają i mogą wpływać na obszar śródziemnomorski”, a już nie tylko zrzuty substancji określonych w załączniku II Protokołu, odtąd „podlegają ściśle zezwoleniu lub reglamentacji ze strony właściwych władz”, uwzględniających w szczególności postanowienia zrewidowanego Protokołu i jego załącznika II.

52 Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, na drugie pytanie należy odpowiedzieć, że wykładni zarówno art. 6 ust. 3 Protokołu, jak i art. 6 ust. 1 zrewidowanego Protokołu należy dokonywać w ten sposób, że w braku zezwolenia wydanego przez właściwe władze krajowe zakazują one odprowadzania do stawu ze słoną wodą połączonego z Morzem Śródziemnym substancji, które choć nie są toksyczne, mają niekorzystny wpływ na zawartość tlenu w środowisku morskim.

W przedmiocie kosztów

53 Koszty poniesione przez rząd francuski i przez Komisję w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi nie podlegają zwrotowi. Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem; do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach.

Z powyższych względów

TRYBUNAŁ (druga izba),

stanowiąc w przedmiocie pytań przedłożonych mu przez Cour de cassation decyzją z dnia 6 maja 2003 r., orzeka, co następuje:

- 1) Artykuł 6 ust. 3 Protokołu dotyczącego ochrony Morza Śródziemnego przed zanieczyszczeniem ze źródeł lądowych, podpisanego w Atenach w dniu 17 maja 1980 r., zatwierdzonego decyzją Rady 83/101/EWG z dnia 28 lutego 1983 r., jak również — po jego wejściu w życie — art. 6 ust. 1 tegoż Protokołu ze zmianami przyjętymi podczas konferencji pełnomocników, która odbyła się w Syrakuzach w dniach 7 i 8 marca 1996 r., zatwierdzonymi decyzją Rady 1999/801/WE z dnia 22 października 1999 r., wywierają skutek bezpośredni, w związku z czym każda zainteresowana osoba może się na nie powołać przed sądem krajowym.
- 2) Wykładni powyższych przepisów należy dokonywać w ten sposób, iż w braku zezwolenia wydanego przez właściwe władze krajowe, zakazują one odprowadzania do stawu ze słoną wodą połączonego z Morzem Śródziemnym substancji, które choć nie są toksyczne, mają niekorzystny wpływ na zawartość tlenu w środowisku morskim.

Timmermans

Gulmann

Puissochet

Cunha Rodrigues

Schintgen

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 15 lipca 2004 r.

Sekretarz

Prezes drugiej izby

R. Grass

C. W. A. Timmermans